

Att planera inför utvärdering

– en utvärderingsplan för projektet
”Mammor som kulturtolkare”

JUNI 2014

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Syfte	1
2 Utvärdering – grundläggande moment och frågeställningar.....	2
2.1 Frågor att besvara vid planering av utvärdering.....	2
2.1.1 Vad är syftet med utvärderingen?	3
2.1.2 Vilka frågor ska utvärderingen ge svar på?.....	3
2.1.3 Vem skall genomföra utvärderingen?	4
2.1.4 När skall utvärderingen genomföras?	5
2.2 Programteori.....	5
3 Utvärderingsplanering	7
4 Utvärderingsplan för projektet ”Mammor som kulturtolkar”	8
4.1 Projektet ”Mammor som kulturtolkar”	8
4.2 Programteori för pilotprojektet ”Mammor som kulturtolkar”	11
4.2.1 Situationsanalys.....	12
4.2.2 Schematisk överblick av programteorin i pilotprojektet ”Mammor som kulturtolkar”	16
4.2.4 Implementeringsteori	20
4.2.5 Sammanfattning av programteorin	22
4.3 Inför utvärdering av projektet ”Mammor som kulturtolkar”	23
4.3.1 Underlag för utvärdering av pilotprojektet ”Mammor som kulturtolkar”	24
Varför ska man utvärdera och för vem görs utvärderingen?.....	24
Vad skall utvärderingen användas till och av vem?.....	24
Vilka frågor vill man ha svar på i utvärderingen?.....	25
Vem skall genomföra utvärderingen?	31
När skall utvärderingen genomföras?.....	31

4.3.2 Inför utvärdering av fullskaleprojektet ”Mammor som kulturtolkare”	32
Referenser:	34

1 Inledning

Det är idag snarare regel än undantag att man när det gäller projekt som finansieras med offentliga medel redan i planeringsstadiet tar i beaktande att projekten skall utvärderas. Det här visar sig framförallt i att man lägger in en ekonomisk post och tidpunkt för utvärdering medan frågor som rör syfte och genomförande av utvärdering inte tas upp förrän efter att projekten avslutas. Det ökade intresset för, och krav på utvärdering kan ses som en effekt av de politiska förändringar som skett när det gäller styrning och organisering av offentliga verksamheter. Uppföljning och utvärdering blir här ett verktyg som används för att kontrollera och styra hur olika verksamheter lever upp till sina mål och riktlinjer samt spenderar sina resurser. (Sandberg och Faugert 2012) Det har dock uppmärksammats på flera håll att trots den stora mängd utvärderingar som produceras, är det få av dem som används. Att utvärderingarna inte används kan ses som ett misslyckande dels utifrån att man inte använder den information och de kunskaper en utvärdering genererar dels utifrån ett ekonomiskt perspektiv då utvärderingar ofta innebär stora kostnader. Även själva användandet har problematiserats och ifrågasatts av forskare inom utvärderingsområdet (Lindgren 2008 och Vedung 2009). Beställarkompetens, utvärderingarnas kvalitet och förmågan att ta emot och förvalta utvärderingsresultaten, har lyfts fram som tre faktorer som har betydelse för att utvärderingar skall komma till användning i politiska beslutsprocesser (Statskontoret 2002). Beställaren av en utvärdering har här en viktig funktion att fylla, både när det gäller det framtida användandet av utvärderingen och dess kvalitet. En förutsättning för att de utvärderingar som beställs kommer till användning och är av god kvalitet är att de som beställer utvärderingen har grundläggande kunskaper om utvärdering samt en uppfattning om vilka möjligheter och begränsningar som finns att ta ställning till inför beslut om en utvärdering.

1.1 Syfte

Föreliggande dokument har två syften:

- Det skall lyfta fram grundläggande moment och frågor som är viktiga att *känna till* när en utvärdering planeras.
- Att *utforma* en utvärderingsplan för projektet ”Mammor som kulturtolkar”.

Dokumentet omfattar två delar. Den första delen syftar till att ge en introduktion till vad utvärdering innebär och vilka frågor som är viktiga att besvara vid planering av utvärdering. Programteori lyfts här fram som ett användbart moment i utvärderingsprocessen. Den andra delen utgörs av en utvärderingsplan för projektet ”Mammor som kulturtolkar”.

2 Utvärdering – grundläggande moment och frågeställningar

Inledningsvis är det viktigt att skilja på utvärdering och uppföljning. Det här är två centrala begrepp som ofta används synonymt i dagligt tal även om de syftar på olika saker.

Utvärdering kan beskrivas som en noggrann bedömning av en verksamhet eller vad den producerar och det är en aktivitet som utgörs av tre centrala moment; värdering, systematik och användning. Ett ytterligare moment som flertalet utvärderingsforskare lyfter fram är att en utvärdering skall innehålla en korrekt beskrivning av det objekt som utvärderas vilket kan vara i form av en programteori. En utvärdering skall således genomföras med vetenskapliga metoder (systematiskt) innehålla ett värderande inslag samt vara användbar. Uppföljning till skillnad ifrån utvärdering syftar till att beskriva vad som händer i en verksamhet och vilka eventuella förändringar som sker men utan att värdera dem eller förklara varför de sker.

(Lindgren 2012)

2.1 Frågor att besvara vid planering av utvärdering

När ett utvärderingsuppdrag skall formuleras och beställas är det viktigt att beställaren av utvärderingen har klart för sig; vad som är syftet med utvärderingen, vilka frågor man vill att utvärderingen skall svara på, när utvärderingen skall genomföras och vem det är som skall utföra den. Det här är frågor som inte alltid är helt enkla att besvara och de hänger också samman sinsemellan. (ESV 2005)

Grundläggande frågeställningar att besvara inför en utvärdering

- Vad är syftet med utvärderingen?
- Vilka frågor ska utvärderingen svara på?
- Vem skall genomföra utvärderingen?
- När skall utvärderingen genomföras?

2.1.1 Vad är syftet med utvärderingen?

När man börjar planera inför en utvärdering är det viktigt att klargöra vad som är syftet med att utvärdera. Att ha ett tydligt syfte är viktigt för att den fortsatta processen skall bli så bra som möjligt. Det kan finnas flera olika skäl till varför man önskar utvärdera en verksamhet eller ett projekt och där några vanliga är att; granska och kontrollera, utveckla och förbättra samt visa på målpuppfyllelse och resultat. Det är inte ovanligt att en utvärdering skall uppfylla fler än ett syfte. Vad det övergripande syftet med en utvärdering är, är nära kopplat till frågor som handlar om; varför en utvärdering skall göras, för vem utvärderingen görs och vad utvärderingen är tänkt att användas till, och av vem.

Vad är syftet med utvärderingen?

- Varför ska man utvärdera?
- För vem görs utvärderingen?
- Vad skall utvärderingen användas till och av vem?

2.1.2 Vilka frågor ska utvärderingen ge svar på?

Utvärderingsfrågorna är de frågor som skall användas för att besvara utvärderingens syfte. För att kunna formulera utvärderingsfrågor är det inledningsvis viktigt att fundera över vad det är som skall utvärderas och vad syftet med utvärderingen är. Ett utvärderingsobjekt kan utgöras av alltifrån en omfattande verksamhet till en specifik åtgärd i ett projekt. Genom att formulera utvärderingsfrågor avgränsas utvärderingens omfattning och inriktning till att fokusera på de frågor som är viktigast att besvara för att kunna uppfylla syftet med utvärderingen.

Det är inte ovanligt att det finns en önskan om att genom en utvärdering få svar på en mängd olika frågor. Det är ofta, av olika skäl inte möjligt att besvara alla frågor som beställaren har. Det här beror dels på vilka resurser som finns tillgängliga dels kan det vara så att de frågor man vill ha svar på är inte är möjliga att svara på med avseende på deras karaktär men även utifrån vid vilken tidpunkt utvärderingen är tänkt att äga rum.

Vilka frågor skall utvärderingen ge svar på?

- Vilka frågor kan användas för att uppfylla syftet med utvärderingen?
- Vilka frågor är viktigast att svara på för att uppfylla syftet?
- Är frågorna möjliga att svara på?
- Vilka metoder kan användas för att besvara frågorna?

2.1.3 Vem skall genomföra utvärderingen?

När det gäller valet av vem som skall genomföra en utvärdering finns det flera saker som har betydelse och som är viktiga att ha i åtanke när man anlitar en utvärderare; lämpar sig utvärderingen att genomföras internt eller externt, vilken metod är mest lämpad för att besvara utvärderingsfrågorna samt vilken kompetens som krävs för att genomföra utvärderingen är några. Att välja en intern eller extern utvärderare handlar dels om vad som är syftet med utvärderingen dels om vilken kompetens som finns hos beställaren. Är syftet att granska och utveckla den egna verksamheten kan det vara en fördel med en intern utvärderare då personen har god kännedom utvärderingsobjektet, å andra sidan kan det innebära problem och bland annat kan resultaten komma att betraktas som mindre trovärdiga. I många fall är det inte ett direkt val att anlita en extern utvärderare exempelvis när det inte ingår i arbetsuppgifterna hos de anställda att genomföra utvärderingar.

Vilka frågor som skall besvaras i utvärderingen och vad den skall användas till har betydelse för vilken kompetens som erfordras av utvärderaren. Vissa frågor besvaras bäst med kvalitativa undersökningsmetoder och andra kan endast besvaras med kvantitativa metoder. Att ha kunskap i den metod som lämpar sig bäst för utvärderingen är därför en önskvärd kompetens hos utvärderaren. Det är också önskvärt att utvärderaren har goda kunskaper både inom utvärdering som metod och inom det område som skall utvärderas. En sådan dubbel expertis finns dock inte alltid att tillgå vilket innebär att man behöver ta ställning till vilka kunskaper som är viktigast i det aktuella fallet. Vid valet av utvärderare bör man också ha i åtanke att enskilda utvärderare kan ha egna preferenser gällande vilken metod som skall användas.

Vem skall genomföra utvärderingen?

- Skall en intern eller extern utvärderare anlitas?
- Vilken metod lämpar sig för att svara på utvärderingsfrågorna?
- Vilken kompetens behöver utvärderaren ha?

2.1.4 När skall utvärderingen genomföras?

Man bör också ställa frågan om när en utvärdering skall genomföras? Val av tidpunkt för utvärdering påverkar möjligheterna när det gäller vilka frågor man kan få svar på och här kan olika önskemål komma att ställas emot varandra. Det kan också vara så att de frågor som skall besvaras kräver insatser vid flera tillfällen.

2.2 Programteori

De flesta utvärderingsforskare är eniga om att en utvärdering bör innehålla en korrekt beskrivning av det objekt eller den insats som skall utvärderas (Lindgren 2012). Det här är särskilt viktigt när det gäller åtgärder som inte tidigare prövats och program som inte är manualbaserade (Rogers 2008). Att det finns en utförlig beskrivning av den verksamhet eller åtgärd som skall utvärderas är också viktigt när man vill lyfta utvärderingsfrågan innan en intervention genomförs. Beskrivningen utgör då modellen för hur den planerade interventionen är tänkt att genomföras.

En beskrivning av en verksamhet eller projekt kan göras på flera sätt och där ett sätt är att rekonstruera en programteori. Programteori är en beskrivande teori eller modell som syftar till att visa hur vissa hur de planerade insatserna i form av resurser och aktiviteter i ett program genererar vissa effekter och hur de bidrar till att programmets mål uppnås. (Funnel och Rogers 2011) Att skapa en programteori eller som det också benämns verksamhetslogik, är ett sätt att systematiskt och översiktligt beskriva det objekt som skall utvärderas. En fördel med att rekonstruera en programteori är att den kan användas på flera sätt, både före och efter att ett program genomförs. Några exempel på hur en programteori kan användas är:

- För att i ett tidigt skede av ett program se var eventuella brister finns och hur de skulle kunna åtgärdas.

- Som underlag för att bedöma var och vilka utvärderingsinsatser som skall prioriteras och när de skall genomföras.
- Som underlag för att engagera involverade aktörer och intressenter.
- För att i efterhand jämföra hur en intervention fungerade i praktiken med hur den var tänkt att fungera i teorin. Det här möjliggör att se om problem som uppstått berodde på fel i implementeringen, det vill säga att teorin var rätt men den genomfördes fel, eller teorifel, det vill säga att genomförandet var rätt men den bakomliggande teorin var fel.

En utgångspunkt när man rekonstruerar en programteori för ett projekt är att göra en situationsanalys. Avsikten med detta är att lyfta fram vad det är för problem som ligger bakom att ett projekt har initierats och ska eller har genomförts. Hur samhällsproblem tolkas och definieras har betydelse både för vilka aktörer som engageras och vilka lösningar som presenteras. Olika typer av lösningar engagerar i sin tur olika aktörer. Hur ett problem definieras, vilka aktörer de engagerar och vilka lösningar som anses möjliga har också betydelse för vilka styrmedel och incitament som används vid en intervention (Peters och Hornbeek 2005).

För att kunna se och förklara hur ett projekt är tänkt att fungera måste man klargöra:

- Vilka aktörer som är involverade.
- Vilka resurser som projektet konsumerar, både ekonomiska och andra.
- Vilka aktiviteter som skall genomföras.
- Vilka prestationer som erhålls.
- Vilka effekter de ovanstående delarna tillsammans förväntas ge upphov till och hur.
- Vilka mål projektet syftar till att uppnå.

Två centrala komponenter i en programteori är förändringsteori och implementeringsteori. (Funnel och Rogers 2011) Förändringsteori syftar på de mekanismer i ett program som bidrar till att en förändring äger rum medan implementeringsteorin syftar till att förklara vad det är i ett program som aktiverar förändringen, det vill säga vilka aktiviteter som krävs för att en förändring skall äga rum.

För att se vilka förändringar som är tänkta att ske kan man utgå ifrån de effekter som skall genereras i projektet. Effekter kan här delas upp utifrån när de är tänkta att uppstå och hur de

uppstår i relation till varandra. En sådan uppdelning synliggör om det finns effekter som är tänkta att ske i flera led och att det finns effekter som är nödvändiga för att andra effekter skall kunna uppstå. För att se vad för slags förändringar som skall äga rum kan man också titta på vilken typ av incitament som används för att de önskade effekterna skall uppstå. Det här bygger på teorier om att de incitament som används också representerar bakomliggande antaganden om hur och människors handlande kan påverkas. Ett program kan innehålla flera olika förändringsteorier vilka kan kopplas till en eller flera aktiviteter. Implementeringsteorin handlar i sin tur om att förklara vilka aktiviteter som behöver äga rum för att de förväntade förändringarna skall äga ske. (Funnel och Rogers 2011)

3 Utvärderingsplanering

Att planera inför en utvärdering handlar om att utifrån en beskrivning av det objekt som skall utvärderas besvara centrala frågor som rör utvärderingsprocessen. Att rekonstruera en programteori för objektets programteori utgör här ett moment som ger en utförlig beskrivning av objektet och som innebär flera användningsmöjligheter i utvärderingsprocessen. En väl planerad utvärdering ökar troligtvis chanserna att den motsvarar de förväntningar och önskemål som finns och att den också kommer till användning.

4 Utvärderingsplan för projektet ”Mammor som kulturtolkar”

Syftet med en utvärderingsplan för projektet ”Mammor som kulturtolkar” är att skapa ett underlag för planering och beslut gällande kommande utvärderingar av projektet.

Utvärderingsplanen omfattar:

- En sammanfattande beskrivning av hur projektet har kommit till och vilka olika moment det innebär.
- En rekonstruktion av programteorin för pilotprojektet ”Mammor som kulturtolkar”.
- Ett avsnitt som klargör vad som är syftet med att utvärdera pilotprojektet ”Mammor som kulturtolkar” samt synliggör vilka möjligheter och begränsningar som finns att ta ställning till inför beslut om utvärderingen.
- Ett avslutande avsnitt som i mindre omfattning behandlar frågor gällande utvärdering av projektet när modellen implementerats i större omfattning.

4.1 Projektet ”Mammor som kulturtolkar”

Initiativet till projektet ”Mammor som kulturtolkar” kommer från folkhälsokommittén, Västra Götalandsregionen (FHK). Idén har sitt ursprung i ett tidigare projekt som finansierats av kommittén; ”Doulor som kulturtolkar”. I det här projektet utbildades och anlätades kvinnor med dubbel kulturkompetens för att vara ett stöd till nyanlända kvinnor under graviditet och förlossning. Anledningen till att man startade projektet var att man hade sett att utrikes födda kvinnor löpte betydligt större risk att förlora sina barn och drabbas av komplikationer i samband med förlossning än andra kvinnor. (Akhavan 2009) Projektet har bedömts som mycket lyckat och modellen har implementerats i den ordinarie verksamheten där hälso- och sjukvårdsnämnderna, Västra Götalandsregionen numera upphandlar doula-uppdrag av föreningen Födelsehuset¹. I projektet ”Mammor som kulturtolkar” tar man sikte på de skillnader i skolresultat som finns när det gäller barn födda i Sverige och barn som invandrat till Sverige. Utifrån erfarenheterna av doula projektet såg FHK en möjlighet att utveckla och

¹ Födelsehuset är en ideell förening som arbetar med att stödja och stärka blivande och nyblivna föräldrar i Västra Götaland. <http://fodelsehuset.se>

använda den modell som låg till grund för doulaprojektet för att bidra till att minska de här skillnaderna vilket resulterade i idén om kulturtolkar som föräldrastöd.

Projektet ”Mammor som kulturtolkar” är i sin helhet ett projekt som består av tre faser; en kunskapsinsamlingsfas, genomförande av pilotprojektet och slutligen implementering av modellen på andra platser i regionen. Inledningsvis fanns ett behov av en aktuell kunskapsbas att utgå ifrån och två förstudier genomfördes på uppdrag av FHK. Det första uppdraget var att undersöka förutsättningar och hinder för ett genomförande av pilotprojektet. Det andra var att göra en fokusgruppsstudie med syfte att lyfta ett barn- och skolperspektiv med fokus på hur barn till nyanlända upplever skolan i relation till hemmet och föräldrarna. Den första rapporten bekräftade att tidigare forskning inom området migration, stämmer väl överens med hur det ser ut i Västra Götaland, både när det gäller människors egna upplevelser och erfarenheter och ur ett demografiskt perspektiv. För familjer som invandrat till Sverige innebär migrationen en stor omställning som innebär många utmaningar och där språket utgör en viktig faktor. Författarna understryker att de som immigrerar till Sverige idag utgör en heterogen grupp och framhäver vikten av att anpassa ett föräldrastöd till individuella förutsättningar då dessa kan skilja sig mycket mellan olika familjer. De lyfter även fram att initiativet till migration vittnar om handlingskraft och en önskan om att skapa bättre förutsättningar för sina barn och att det här är viktigt att ha i åtanke när man riktar sig till den här gruppen. (Herrman et al 2012) I fokusgruppsstudien framkommer att även barnen upplever att språket utgör en viktig faktor i mötet med skolan och samhället i stort, både för sig själva och för sina föräldrar. De ger också uttryck för att föräldrarna är engagerade i deras skolgång men att föräldrarnas språkkunskaper har betydelse för deras möjlighet att engagera sig och delta i skolsammanhang. Språket betydelse i skolan lyftes också fram av skolpersonalen som framhäver att språket ofta hamnar i fokus när det gäller hur man arbetar med elever med utländsk bakgrund. Bland annat finns en stor osäkerhet när det gäller om den information man ger föräldrarna når fram. Personalen ger också uttryck för att det är en komplex situation som handlar om flera saker bland annat föräldrarnas kunskaper och uppfattningar om den svenska skolan men även barnuppfostran generellt. Det fanns också en önskan om nya lösningar och metoder för att förbättra situationen utifrån hur den ser ut idag. Enligt författaren kan man urskilja ett interkulturellt förhållningssätt hos skolpersonalen men att svenska normer och värderingar är dominerande inom vissa områden. Det är därför viktigt att ha ett tydligt interkulturellt förhållningssätt när man arbetar fram metoder och lösningar på de situationer som deltagarna gett uttryck för. (Andreasson 2014)

Sammantaget bekräftar förstudierna att det finns ett behov av lösningar och metoder som kan bidra till att skapa en bättre situation för både föräldrarna och barnen med avseende på deras relation till skolan. Studierna understryker att det finns flera faktorer som påverkar hur relationen mellan hemmet och skolan ser ut, nyanlända föräldrar utgör en heterogen grupp med olika bakgrund och behov. Skolan är en verksamhet som präglas av svenska normer och värderingar samtidigt som det är också en verksamhet som genomgått många förändringar vilket skapat en mer generell problematik med avseende på föräldrars uppfattningar om skolan, dess innebörd och arbetssätt. (Herrman et al 2012 och Andreasson 2014)

I januari 2014 beviljades föreningen Kvinnocentrum i Bergsjön bidrag av FHK för att genomföra pilotprojektet ”Mammor som kulturtolkar”. En viktig aktör som då engagerats i projektet var arbetsförmedlingen i Gamlestan som kunde bidra med lön och utbildningsbidrag, förutsatt att man följde vissa kriterier vid rekryteringen av kulturtolkar. Enligt projektbeskrivningen skall rekryteringen och utbildningen av blivande kulturtolkar genomföras under våren 2014. Utförandet av kulturtolksuppdrag är planerade till att påbörjas vid terminsstart hösten 2014. Utbildningen utformas och genomförs i ett samarbete mellan Göteborgs Kvinnofolkshögskola och föreningen Kvinnocenter i Bergsjön. Under våren etableras också en kontakt med mottagarfamiljerna vilket sker via introduktionsenheten i Östra Göteborg.² Pilotprojektet fortlöper under vårterminen 2015 och efter att projektet avslutats är planen att skolorna via sina stadsdelsnämnder skall kunna beställa kulturtolksuppdrag av föreningen Kvinnocenter i Bergsjön.

Den tredje fasen i projektet syftar till att sprida och implementera modellen ”Mammor som kulturtolkar” i övriga delar av regionen. Redan i idéstadiet av projektet var man ifrån FHK’s sida angelägen om att skapa förutsättningar för att det här skulle kunna ske. En anledning till detta var erfarenheten av att det är en tidskrävande process att implementera den här typen av interventioner. Interventioner av den här karaktären kräver engagemang ifrån och samverkan mellan flera olika aktörer vilka måste involveras och informeras. Det är också en intervention som kan behöva anpassas efter lokala omständigheter och behov vilket förutsätter att det finns eller görs en lokalt förankrad behovsanalys. Det har även varit angeläget ifrån FHK’s sida, då

² Till introduktionsenheten i Östra Göteborg kommer nyanlända elever som är inskrivna i stadsdelens skolor från förskoleklass till årskurs 9. <http://goteborg.se/wps/portal/enheter/grundskola/introduktionsenheten-i-ostra-goteborg>

man önskar se fler långvariga och bestående åtgärder, att det finns en plan för hur de skall kunna implementeras utan att vara beroende av projektbidrag. Även här har doulamodellen varit förebild för modellen och tanken är att på sikt skall kommuner eller stadsdelar ska kunna köpa in kulturtolks-uppdrag. Finns det en efterfråga på kulturtolksuppdrag förväntas arbetsförmedlingen ha ett fortsatt intresse av att vara en samarbetspartner när det gäller rekrytering till och finansiering av utbildningen då det faller inom ramen för deras uppdrag.

Projekt kan vara av väldigt skiftande karaktär. Vad som är gemensamt för hälsofrämjande insatser är att de ofta är av komplex karaktär vilket även gäller ”Mammor som kulturtolkar”. Projekt av det här slaget innebär ofta någon form av samhällsintervention vars syfte är att bidra till att lösa samhällsfrågor som spänner över flera områden. De involverar vanligtvis en mängd olika aktörer och målgrupper vilka kan ha olika mål både på kort och på lång sikt. Ofta finns det långsiktiga mål som förväntas uppnås genom att effekter uppstår i flera led. Det är vanligt att de formuleras som uteblivande av vissa effekter vilket gör mätningen av dem problematisk. I många fall är det omöjligt att identifiera och undersöka direkta orsakssamband mellan den enskilda åtgärden och de långsiktiga målen. Det här innebär dock inte att kraven på utvärdering och uppföljning minskar. Varje aktör som investerat i ett projekt vill naturligtvis se att egna mål helt eller delvis uppfylls. Det här kan vara av stor betydelse särskilt när det handlar om samverkansprojekts eftersom enskilda aktörers medverkan kan vara avgörande för att ett projekt skall kunna genomföras.

4.2 Programteori för pilotprojektet ”Mammor som kulturtolkar”

När det gäller pilotprojektet ”Mammor som kulturtolkar” finns det flera skäl till att skapa en programteori:

- Pilotprojektet involverar en mängd olika aktörer och moment.
- Både modellen och den åtgärd som är i fokus för utvärderingen kan ses som i stort sett obeprövade.
- Projektet har ännu inte genomförts.
- Programteorin kan ses som gemensam karta över projektet och kan användas för att engagera och involvera aktörer som skall delta i nästa fas av projektet.

Programteori är en beskrivande teori eller modell som syftar till att visa hur vissa planerade insatserna i form av resurser och aktiviteter i ett program genererar vissa effekter

och hur de bidrar till att ett program uppnår sina mål. Programteorin som följer är rekonstruerad utifrån Rogers och Funnels (2011) modell och rekommendationer. Informationen som använts är hämtad dels ifrån projektets dokumentation dels ifrån samtal med folkhälsokommittén och projektägarna, Kvinnocenter i Bergsjön.

Programteorin omfattar; en situationsanalys, en beskrivning av programteorin i både text och bild samt ett förtydligande av de förändrings- och implementeringsteorier som kan urskiljas i modellen.

Situationsanalysen syftar här till att lyfta fram vad det är för problem som ligger bakom att projektet har initierats. Genom att synliggöra hur samhällsproblem tolkas och definieras beroende på vilket perspektiv som antas, skapas en inblick och förståelse för karaktären och utformningen av de lösningar som är representerade i den modell som prövas. Hur en situation definieras och vilka lösningar som ses som möjliga har också betydelse för vilka aktörer som involveras och vilka incitament som används för att engagera olika deltagare.

För att få en överskådlig bild av vilka förutsättningar som krävs för projektet skall kunna genomföras och uppnå sina mål klagörs: vilka aktörer som är involverade, vilka resurser som krävs samt vilka aktiviteter och förändringar som behöver äga rum för att uppnå önskade effekter och mål. Hur det här länkas samman beskrivs i både text och bild.

Förändringsteori och implementeringsteori utgör centrala delar i en programteori och lyfts här fram för att synliggöra vilka effekter man vill att projektet skall åstadkomma och hur de är tänkta att genereras.

4.2.1 Situationsanalys

En stor andel elever går idag ur grundskolan utan fullständiga betyg. Att ha gått ut grundskolan med fullständiga betyg utgör en viktig förutsättning för framtida arbete och studier. Arbete och studier är i sin tur faktorer som är av stor betydelse för människors hälsa. Den generella hälsan i Västra Götaland är god men den fördelar sig ojämnt vilket beror både på skillnader i levnadsvanor och strukturella faktorer såsom sociala och ekonomiska villkor. En central utgångspunkt för folkhälsoarbetet i regionen är att arbeta med att skapa förutsättningar som kan bidra till en mer jämlik hälsa i regionen. (Samling för social hållbarhet – Åtgärder för jämlik hälsa 2013, Folkhälsopolitisk policy 2009)

En bakomliggande orsak till varför betygen har kommit att bli en prioriterad samhällsfråga inom flera politikområden är de rådande villkoren på arbetsmarknaden vilka innebär både stor konkurrens och allt högre krav på ökad formell kompetens. Uppmärksammandet av svenska elevers skolresultat kan också ses som en del av en sedan länge pågående samhällsdebatt om skolan och där betyg och skolprestationer används som måttstock i en mängd olika sammanhang.

En central utgångspunkt i folkhälsoarbetet är att se till hur förutsättningarna skiljer sig mellan olika grupper och vilka risker det medför. När man tittat på gruppen elever som lämnar grundskolan utan fullständiga betyg har det visat sig att barn som invandrat till Sverige löper betydligt större risk att lämna grundskolan utan fullständiga betyg. (Skolinspektionen) Skolan och aktiviteter knutna till skolan utgör en central del i ett barns liv och att ha föräldrar som stöttar och engagerar sig i barnets skolgång ses som en förutsättning för barnet att få en bra skolsituation. En viktig faktor som har betydelse för barns hälsa, välmående och utveckling är relationen till föräldrarna och föräldrarnas kunskaper om barnets behov, utveckling, hälsa och rättigheter. (Regeringens skrivelse 2013/14:87) Att bidra till att skapa trygga och goda uppväxtvillkor är ett prioriterat område i regionens folkhälsoarbete (Detaljbudget 2014). Det här kan ses som styrande för vilka möjligheter FHK har att kunna bidra till att minska andelen elever som går ur grundskolan utan fullständiga betyg. Genom att med ett föräldrastöd skapa bättre förutsättningar för föräldrarna att vara en resurs för sina barn, bidrar man till att skapa förutsättningar för trygga och goda uppväxtvillkor.

Förebyggande och hälsofrämjande arbete som riktar sig till föräldrar med småbarn har en lång tradition i Sverige, främst inom barn- och mödrahälsovården. Det här arbetet har under senare år utvecklats till en nationell strategi som omfattas av ett universellt föräldrastöd som riktar till alla föräldrar med barn under 18 år. Utgångspunkten strategin är att alla föräldrar skall erbjudas samma möjlighet till stöd och hjälp. Stödet skall vara frivilligt och utgå ifrån det behov som föräldrarna själva uttrycker. Den nationella strategin avser inte att omfatta föräldrastöd som riktar sig till enskilda föräldrar eller grupper av föräldrar som har behov av ett anpassat stöd. (SOU 2008:131) Det föräldrastöd som erbjuds idag når dock inte ut till alla föräldrar och en av de grupper som inte nås i samma utsträckning som andra är föräldrar som är utrikes födda. Det här är en grupp där man vet att behoven ser mycket olika ut inom

gruppen samtidigt som den situation det innebär att vara nyanländ medför utmaningarna som är gemensamma för gruppen. En av dem är mötet med den svenska skolan och de krav som ställs på föräldrarna i det här sammanhanget. (Herrman et al 2012) Att man i modellen dels tar sikte på en målgrupp som inte nås av det universella föräldrastödet och dels de utmaningar som barnens skolgång innebär för nyanlända föräldrar kan här ses som två bakomliggande motiv till varför just den här åtgärden har prioriterats.

En ytterligare situation som man i modellen tar sikte på är att kvinnor som invandrat till är en av de grupper som har svårast att etablera sig på arbetsmarknaden. (SOU 2012:69) Utifrån ett folkhälsoperspektiv är sambandet mellan arbetsdeltagande och hälsa en central utgångspunkt och även det här är ett prioriterat område att arbeta med. (Budget 2014) Sett utifrån andra perspektiv kan det finnas andra motiv som är styrande för hur man ser på situationen både när det gäller bakomliggande orsaker och varför den inte är önskvärd.

På verksamhetsnivå är det arbetsförmedlingen som har det övergripande ansvaret för att hitta lösningar som leder till sysselsättning för de individer som utgör den här gruppen. Villkoren på arbetsmarknaden är även här en bidragande faktor som har betydelse för situationen men även andra faktorer såsom kvinnornas utbildningsnivå, språkkunskaper och bakgrund påverkar deras möjligheter till anställning. Modellen för föräldrastöd som skall prövas innebär en möjlighet att dels nya arbetstillfällen skapas dels att de dessutom matchas mot kompetensen hos en för arbetsförmedlingen prioriterad grupp. Det här utgör centrala motiv för arbetsförmedlingen att delta i projektet. Även att många ungdomar lämnar grundskolan utan gymnasiebehörighet är en situation som arbetsförmedlingen har intresse av att bidra till att förändra då de utgör ytterligare en grupp som arbetsförmedlingen arbetar med.

Ideella sektorn är en viktig aktör i projektet och föreningen Kvinnocenter i Bergsjön är projektägare av pilotprojektet. Utifrån föreningens perspektiv handlar deltagandet och drivandet av projektet om hur det kan bidra till att uppnå den egna verksamhetens mål.³ Verksamheten man bedriver innebär att man har en nära relation till både de kvinnor som

³ Föreningen Kvinnocenter i Bergsjön är en ideell förening som funnits sedan 1998. Föreningen verkar för att höja livskvaliteten hos Bergsjöns kvinnor, genom att skapa en plats och ett sammanhang som främjar ett aktivt deltagande i besluts- och förändringsprocesser som gäller: de själva, familjen, bostadsområdet och samhället i stort. <http://kvinnocenterbergsjon.se>

utgör målgruppen för rekryteringen av kulturtolkar och till den målgrupp som utgörs av föräldrarna till barn som riskerar att gå ur skolan med ofullständiga betyg. Detta innebär att man ifrån föreningens sida har en mer verklighetsnära bild av hur de situationer som är i fokus tar sig i uttryck i realiteten och där individuella skillnader blir tydliga.

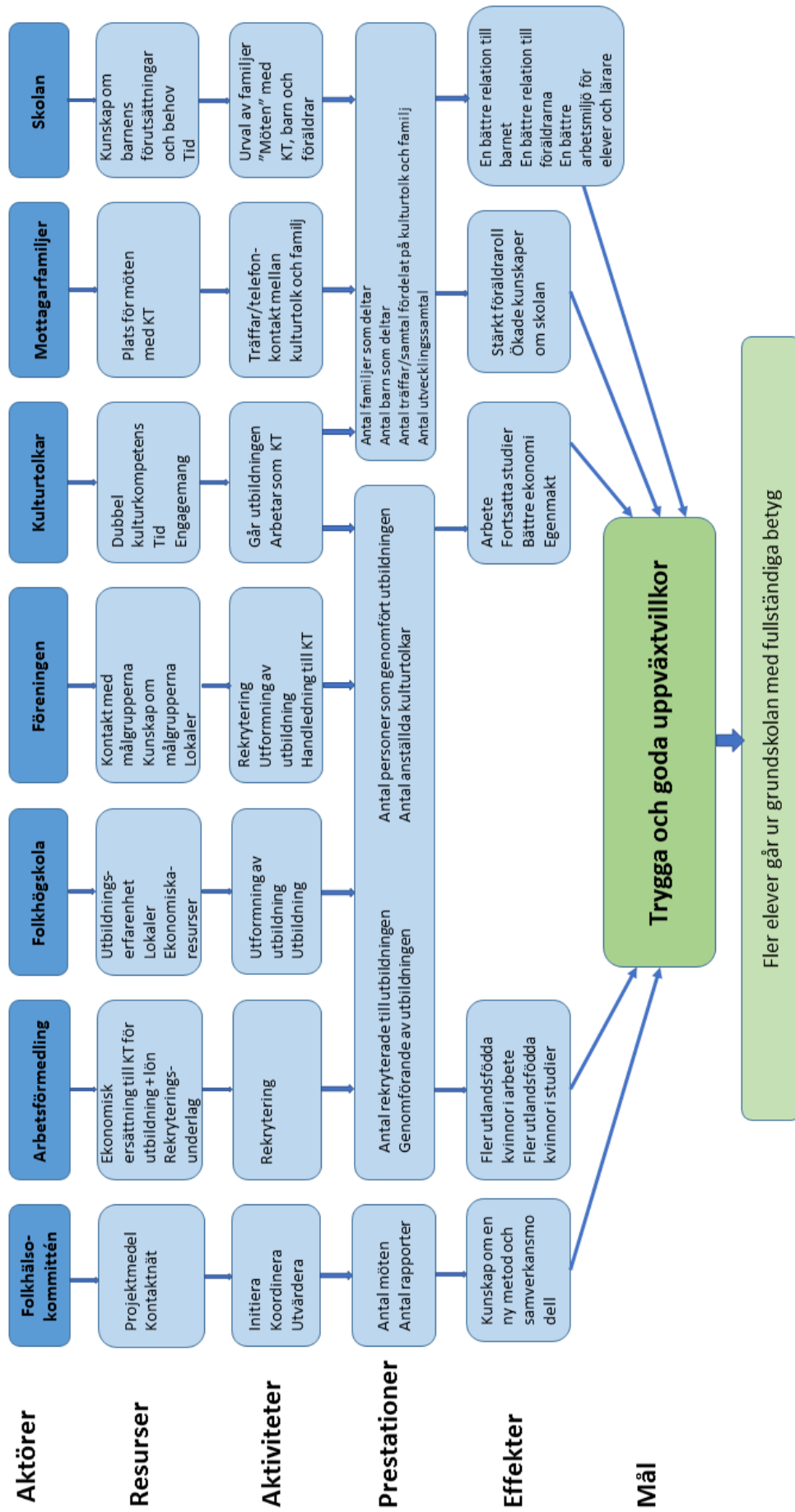
Målgrupperna nyanlända föräldrars och elevers perspektiv kommer till uttryck de förstudier som genomförts inför pilotprojektet (Herrman et al 2012 och Andreasson 2014). Både nyanlända föräldrar och elever i grundskolan ger här uttryck för att framförallt språkbrister utgör ett hinder för dem att vara delaktig i skolsammanhang och att det finns en önskan om att vara mer delaktiga. (Herrman et al 2012 och Andreasson 2014) För föräldrar innebär situationen som den ser ut idag att man inte ges möjlighet att vara den resurs man önskar vara för sina barn. För barnen innebär detta att man inte får det stöd hemifrån som skolan kräver. Både de elever och föräldrar som deltagit i studierna ger uttryck för en uppfattning om att skolan har stor betydelse när gäller möjligheter och framtidsutsikter.

Att en stor andel elever går ur grundskolan med ofullständiga betyg är ett problem för samhället som helhet men kan också ses som ett misslyckande för utbildningssystemet i stort. Det här innebär att skolorna inte fullt ut klarar av att fullgöra uppgiften att skapa möjligheter för alla barn och ungdomar att utveckla de kunskaper som bedöms nödvändiga för att fungera väl i samhället. En politisk målsättning som finns är att skolan ska arbeta utifrån ett interkulturellt förhållningssätt, det vill säga att ta till vara på mångfalden och fokusera på hur olika kulturer berikar varandra. Det framkommer dock att ett monokulturellt synsätt dominerar ibland skolpersonalen, inom vissa områden. Ett sådant förhållningssätt handlar om att det svenska är normen och att föräldrarna ska anpassa sig till skolans normer och värderingar. Områden där detta synsätt dominerade var fostran och betydelsen av tid. (Andreasson 2014)

Utifrån vad både föräldrarna, barnen och skolpersonalen ger uttryck för kan språket ses som en central utgångspunkt för hur man skulle kunna skapa en bättre relation mellan skolan och hemmet. Samtidigt så antyder de synsätt och problem som framförallt skolpersonalen ger uttryck för, att det också finns utmaningar som handlar om hur man skall hantera kulturella skillnader men även myter och uppfattningar om kulturella skillnader.

4.2.2 Schematisk överblick av programteorin i pilotprojektet ”Mammor som kulturtolkar”

Bilden (figur 1) syftar till att ge en schematisk överblick av programteorin för pilotprojektet ”Mammor som kulturtolkar”. Här framgår tydligt den komplexa karaktär som nämnts tidigare. Aktörer avser här de som är involverade i projektet och resurser är vad de olika aktörerna förväntas bidra med för att projektet skall kunna genomföras. Det framgår att de resurser som krävs inte endast är av ekonomisk karaktär utan att även andra typer resurser är nödvändiga för att projektet skall kunna uppnå sina mål. Både föreningen och kulturtolkarna bidrar med resurser i form av erfarenheter och särskild kompetens. Aktiviteter syftar på vad det är som skall hända för att de förväntade effekterna skall kunna genereras. Rekrytering, utbildning och kulturtolksuppdrag är centrala aktiviteterna i projektet vilka också måste ske i en viss ordning. De genomförda aktiviteterna resulterar i mätbara prestationer såsom antal rekryteringar, antal utbildade kulturtolkar och liknande. Prestationer avser de direkta resultaten av aktiviteterna medan effekter syftar på resultaten av de tidigare genomförda stegen tillsammans. Effekterna i sin tur visar på hur de på olika sätt bidrar till att de övergripande målen nås. Det primära målet med den åtgärd som kulturtolken innebär är att den skall bidra till att skapa trygga och goda uppväxtvillkor för barn som riskerar att gå ur grundskolan utan fullständiga betyg. Det slutgiltiga målet är att andelen elever med som går ur grundskolan med fullständiga betyg skall öka. Här utgår definitionen av mål ifrån FHK´s perspektiv. Ser man projektet ifrån arbetsförmedlingens perspektiv skulle målen istället kunna definieras som: en ökad andel utlandsfödda kvinnor som arbetar eller studerar, i det här fallet ses det som en effekt som genereras i projektet och inte ett direkt mål.

4.2.3 Förändringsteori

Förändringsteorin i en programteori syftar till att lyfta fram de vad det är för förändringar som skall äga rum för att programmet skall uppnå sina mål. Ett sätt att se vilka förändringar som antas ske är att utgå ifrån vilka effekter man vill åstadkomma med den givna insatsen.

Effekterna delas med fördel upp i utifrån när de är tänkta att uppstå samt hur de uppstår i relation till varandra. En sådan uppdelning tydliggör om det finns effekter som är nödvändiga för att andra effekter skall kunna uppstå. Här beskrivs de utifrån om de sker på kort- mellan- eller lång sikt.

Projektet ”Mammor som kulturtolkar” innefattar i huvudsak två förändringsteorier. Den ena syftar till att förklara hur den åtgärd föräldrastödet innebär förväntas leda till bättre skolresultat och bidra till att på sikt, öka andelen elever med fullständiga grundskolebetyg. I den andra är utbildningen av kulturtolkarna och ökat arbetsdeltagande i fokus.

Sett utifrån vilka effekter som man vill åstadkomma med den åtgärd som föräldrastödet innebär är det tydligt att de sker i flera led och att de är beroende av varandra. På kort sikt skall föräldrastödet skapa bättre förutsättningar för föräldrarna att vara en resurs för sina barn, med fokus på deras skolsituation. Bättre förutsättningar förväntas i sin tur leda till att föräldrarna förändrar sitt beteende på ett sådant sätt att det leder till förändringar för barnet, hemma och i skolan. Ett förändrat beteende hos föräldrarna är här en mellanliggande effekt som i sin tur skall påverka barnets beteende. Att barnet ändrar beteende kan ses som en ytterligare mellanliggande effekt vilken förutsätter att en förändring skett hos föräldrarna. Förändringar i barnets beteende förväntas vidare påverka barnets skolresultat. På sikt förväntas de här förändringarna bidra till att en större andel av barnen går ur grundskolan med fullständiga betyg.

Utöver barnen, föräldrarna och kulturtolken utgör skolan en viktig faktor. Skolan kan ses både som en arena och en aktör där förändringar kan komma att ske till följd av åtgärden. Det här kan i sin tur påverka både barnen och föräldrarna. Bättre kommunikation och mellan hemmet och skolan samt mer delaktiga föräldrar är önskvärda effekter som förväntas ha en positiv effekt på barnens skolsituation och skolresultat.

Det styrmedel som används för att åstadkomma de önskade förändringarna är kapacitets byggande vilket här innebär att man tänker sig att man genom kulturtolken kan skapa bättre

förutsättningar för föräldrarna att stödja sina barn i deras skolsituation. Vad enskilda föräldrar har för behov är individuellt men åtgärden bygger på antaganden om att föräldrarna som grupp har sämre förutsättningar än svenskfödda föräldrar att vara en resurs för sina barn i deras skolsituation. Bristfälliga kunskaper i det svenska språket, ingen egen erfarenhet av den svenska skolan och samhället är faktorer som antas vara gemensamma för nyanlända föräldrar. Föräldrastödet syftar till att skapa bättre förutsättningar utifrån de individuella behov som föräldrarna har med fokus på de utmaningar som mötet med den svenska skolan innebär. Incitamentet för föräldrarna att delta i projektet kan ses som möjligheten att kunna uppfylla den önskan/ vilja föräldrarna uttryckt om att kunna vara en resurs för sina barn och att kunna påverka deras framtid.

Den andra förändringsteorin som kan urskiljas i projektet kan kopplas till effekten; ökat arbetsdeltagande för kvinnor med utländsk bakgrund. Även detta är en effekt som uppnås genom förändringar som sker i flera led. I fokus är utbildningen vilken förväntas ge två effekter som är av betydelse för arbetsdeltagandet. Den ena är att kvinnorna får en yrkeskompetens som i sin tur kan matchas mot en efterfråga av kulturtolkar vilket leder till arbete. I pilotprojektet garanteras ett visst antal kvinnor anställning av föreningen Kvinnocenter. Den andra är att kvinnorna fortsätter studera vilket i sin tur ger bättre förutsättningar för arbetsdeltagande.

Här är främst ekonomiska incitament det styrmedel som används. Dels sett utifrån att kvinnorna som deltar i utbildningen får en viss ersättning dels utifrån att de när de arbetar kommer att erhålla lön. Det ekonomiska incitamentet kan också ses utifrån att kvinnorna riskerar att inte erhålla viss ersättning om de inte deltar i arbetsförmedlingens aktiviteter. Det är troligt att det även finns andra incitament som påverkar kvinnornas vilja att delta och som handlar om andra värden än ekonomiska. Det kan exempelvis handla om en önskan om delaktighet i samhället och eller att man ser det som en möjlighet att pröva någonting nytt. Att vilja hjälpa andra som är i en situation som man själv en gång varit i och upplevt som problematisk skulle kunna vara en anledning att delta för vissa. Även stöd och uppmuntran ifrån föreningen kan här komma att utgöra en viktig faktor för att kvinnorna skall vilja delta i utbildningen och arbeta som kulturtolkar.

De två förändringsteorierna är beroende av varandra vilket är viktigt att se utifrån vad som möjliggör genomförandet av projektet. Det ökade arbetsdeltagandet som direkt effekt av

utbildningen är avhängning efterfrågan och möjligheten till anställning som kulturtolk. På liknande vis är möjligheten att arbeta som kulturtolk beroende av att det finns en utbildning och att någon står för de kostnaderna den innebär.

4.2.4 Implementeringsteori

Implementeringsteorin syftar till att förklara vad ett program förväntas göra. Fokus ligger här på att undersöka vilka aktiviteter som behöver genomföras för att den förändring som beskrivs i förändringsteorin skall äga rum.

En viktig aktivitet som lägger grunder för att projektet som helhet skall kunna genomföras är att det finns en samverkan mellan de involverade aktörerna och att aktörerna fullföljer de uppdrag de åtar sig. I pilotprojektet har FHK det övergripande ansvaret för att koordinera projektet vilket innebär att man tydliggör vem som har ansvar för vad samt bistår med de kontaktnät man har. När det gäller övriga aktiviteter har projektägarna huvudansvaret för att se till aktiviteterna genomförs. Aktörerna förväntas också själva ta ansvar för att följa upp/utvärdera sina egna intressen i projektet.

Rekryteringen av kulturtolkarna är ett viktigt moment i projektet och som har betydelse för utförandet och innehållet i de planerade kulturtolksuppdragen. Rekryteringen syftar till att hitta lämpliga personer som vill och kan gå utbildning. Med lämpliga avses att det finns vissa kriterier som skall uppfyllas för att de som rekryteras skall passa in i modellen. Kriterierna är följande: i pilotprojektet rekryteras endast kvinnor, kvinnorna skall vara inskrivna i fas 3 i arbetsförmedlingens jobb- och utvecklingsgaranti⁴, de skall ha dubbel kulturkompetens, vilket innebär att personerna skall vara födda i ett annat land än Sverige och tala arabiska och/eller somaliska, de skall ha erfarenhet av att vara nyanlända i Sverige, de skall tala svenska samt ha

⁴ Jobb- och utvecklingsgarantin riktar sig till personer som stått utanför arbetsmarknaden en längre tid.

Insatserna ska innehålla individuellt utformade åtgärder som syftar till att personen så snabbt som möjligt ska få arbete. <http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetssokande/Stod-och-service/Fa-extra-stod/Arbetslos-lange/Jobb--och-utvecklingsgarantin.html>

eller ha haft egna barn som gått i svensk skola. Rekryteringen är en aktivitet som sker i samarbete mellan arbetsförmedlingen och föreningen.

Efter att rekryteringen ägt rum startar utbildningen av de blivande kulturtolkarna. Detta är en aktivitet som har två syften dels har utbildningen en studiemotiverande karaktär⁵ dels skall den ge kvinnorna kunskap och verktyg för att kunna arbeta som kulturtolkar. Utformningen av utbildningspaketet sker i samarbete mellan föreningen och Kvinnofolkhögskolan. Innehållet i utbildningen bygger på de kunskaper och erfarenheter de här två aktörerna har inom sina respektive områden samt de förstudier som genomförts inför pilotprojektet. När utbildningen är avklarad anställs ett tiotal av de som gått utbildningen av föreningen för att arbeta som kulturtolkar. Personlig lämplighet och utbildningsprestationer utgör centrala faktorer för urvalet.

Parallellt med de ovan nämnda aktiviteterna pågår aktiviteter som syftar till att finna mottagarfamiljer, de vill säga de som skall erhålla det föräldrastöd som kulturtolkarnas insats innebär. Föreningen ansvarar för att rekrytera familjer som har ett behov av insatsen och som kan är intresserade av att delta i projektet. Även när det gäller familjerna finns det ett antal kriterier som måste uppfyllas: föräldrarna skall vara nyanlända i Sverige, ha barn som är 6-12 år gamla samt tala arabiska eller somaliska. Här utgör de introduktionsenheter som är kopplade till de skolor som är aktuella för projektet den arena som skall användas för att ta kontakt med familjerna. På introduktionsenheterna befinner sig barn till nyanlända och som till hösten skall börja i de skolor som är aktuella för projektet. Föreningen skall även ta kontakt med de aktuella skolorna och informera dem om projektet och vad det innebär.

Höstterminen 2014 skall kulturtolkarna börja utföra kulturtolksuppdrag. Föreningen tilldelar varje kulturtolk ett antal familjer som de skall arbeta med. I sin fysiska form innebär uppdragen att kulturtolkarna träffar familjerna i deras hem eller i lokaler som föreningen tillhandahåller kontakten kan också bestå av telefonsamtal. Från föreningens sida är man även öppen för att de kan vara möjligt att ha träffar där flera kulturtolkar och familjer deltar. Vad som i detalj skall ske mellan kulturtolkarna och familjerna är inte förutsägbart men metoden

⁵ Att ha gått en studiemotiverande kurs ger förtur till allmänna kurser där den studerande kan få behörighet att söka vidare till universitetet. <http://kvinnofolkhogskolan.se/kurser-ansokan/studiemotiverande-folkhogskolekurs/>

bygger på att kulturtolkarna utifrån sin specifika kompetens skall stödja föräldrarna så att det kan vara en resurs för sina barn med fokus på deras skolsituation. Kulturtolkarna skall i sitt arbete ha möjlighet till handledarsamtal som föreningen ansvarar för. Utgångspunkten är att varje familj erhåller stödet under två skolterminer och att stödet erbjuds vid terminsstart dock räknar man med att det kan finnas familjer som inte vill delta hela perioden och eller att det kan finnas anledning att byta kulturtolk. En faktor som framhävts som viktig när det gäller kulturtolksuppgifterna, framförallt ifrån föreningen, är att föräldrarna inte uppfattar eller upplever kulturtolken och dess roll som en myndighetsperson.

Efter vårterminen avslutas pilotprojektet och förhoppningen är att åtgärden skall fortlöpa enligt planen för fullskaleprojektet vilket innebär att de aktuella stadsdelarna ska kunna upphandla kulturtolksuppgifter av föreningen Kvinnocenter i Bergsjön. Är efterfrågan stor finns förutsättningar för att genomföra en ny utbildningsomgång.

4.2.5 Sammanfattning av programteorin

I situationsanalysen framgår att det finns två övergripande situationer som projektet tar sikte på, den ena är det stora antalet elever som går ur grundskolan utan fullständiga betyg och att det inom den här gruppen finns stora skillnader. Den andra situationen är att kvinnor med utländsk bakgrund inte arbetar i lika stor utsträckning som andra grupper. Hur man ser på vad det är som gör att de här situationerna uppstår beror på vilket perspektiv man ser dem ifrån. De lösningar som finns representerade i modellen utgår ifrån ett folkhälsoperspektiv vilket innebära att fokus ligger på att, genom att skapa bättre förutsättningar för de som löper störst risk att drabbas, minska omfattningen av de situationer som är i fokus.

I programteorin kan två huvudsakliga förändringsteorier urskiljas. Den ena syftar till att förklara hur den åtgärd föräldrastödet innebär, förväntas bidra till att skapa trygga och goda uppväxtvillkor. Trygga och goda uppväxtvillkor antas i sin tur påverka barnens skolresultat och på sikt leda till en högre andel elever med fullständiga grundskolebetyg. Den andra förändringsteorin handlar om hur utbildning och nya arbetstillfällen leder till ett ökat arbetsdeltagande för kvinnor med utländsk bakgrund. Den första är den förändringsteori som är i fokus för FHK, den andra kan ses som önskvärd och inom ramen för de uppgifter man har men är inte i direkt fokus. För arbetsförmedlingen och föreningen är perspektivet omvänt. Här kan ökat arbetsdeltagande ses som det huvudsakliga motivet för att delta i projektet medan trygga och goda uppväxtvillkor och fullständiga betyg är önskvärda effekter men inte i direkt

fokus. De här båda förändringarna är beroende av varandra och de utgör tillsammans en viktig grund för projektets möjlighet att genomföras.

Implementeringsteorin visar på att det finns flera aktiviteter som måste genomföras för att de tänkta förändringarna skall kunna äga rum. Att de involverade aktörerna samverkar är en förutsättning för projektet som helhet. Samverkan är en aktivitet som inbegriper bland annat förmedling av information och kontakter samt ansvarsfördelning. Kulturtolksuppdragen utgör den specifika insatsen; föräldrastöd och den här aktiviteten föregås av flera viktiga moment såsom, rekrytering och utbildning av kulturtolkar samt att hitta familjer som vill delta i projektet. De här aktiviteterna styrs alla av förutbestämda kriterier. De planerade handledarsamtalen är även de en viktig aktivitet som antas vara av betydelse för utförandet av kulturtolksuppdrag.

I konstruktionen av programteorin har utgångspunkten varit FHK´s perspektiv och de situationer, förändringar och aktiviteter som lyfts fram är de som projektet har för avsikt att påverka. Det finns faktorer som ligger utom projektets kontroll som kan komma att påverka projektets förmåga att uppnå sina mål. Oförutsedda effekter, både önskade och oönskade kan komma att genereras och de aktiviteter som skall äga rum kan komma att påverkas av faktorer som inte projektet har förmåga att kontrollera. En arena som är central för projektet är skolan och i situationsanalysen framgår att det finns ett behov av förändringar inom skolan som verksamhet. Att bidra till att skapa förändringar i skolans verksamhet som sådan ligger dock inte inom ramen för vad projektet syftar till att åstadkomma.

4.3 Inför utvärdering av projektet ”Mammor som kulturtolkar

Det här avsnittet avser att klargöra syftet med att utvärdera projektet samt belysa vilka möjligheter och begränsningar som finns att ta ställning till när det gäller kommande utvärderingar av projektet. Projektet i sin helhet är tänkt att innefatta två utvärderingar, den första avser att utvärdera pilotprojektet och den andra är planerad att utföras när modellen implementerats i större skala.

De övergripande frågorna: Vad är syftet med utvärderingen? Vilka utvärderingsfrågor skall utvärderingen svara på? Vem skall genomföra utvärderingen? Används här tillsammans med den programteori som konstruerats för att ge förslag på olika moment som kan utvärderas och

med vilka metoder. När det gäller den utvärdering som skall genomföras efter att modellen implementerats i större skala besvaras frågorna mer övergripande.

4.3.1 Underlag för utvärdering av pilotprojektet ”Mammor som kulturtolkar”

En central utgångspunkt vid planering och beställning av en utvärdering är vad som är syftet med utvärderingen. För att klargöra vad som är syftet med att utvärdera pilotprojektet ”Mammor som kulturtolkar” besvaras följande frågor: Varför ska man utvärdera och för vem görs utvärderingen? Vad skall utvärderingen användas till och av vem?

Varför ska man utvärdera och för vem görs utvärderingen?

I det aktuella fallet är initiativet och ansvaret för att se till att en utvärdering av pilotprojektet genomförs, folkhälsokommitténs sekretariat i Västra Götaland. Att använda sig av utvärdering kan här ses som ett sätt att fullfölja de uppdrag man har och som innebär att man skall utveckla, utvärdera och sprida erfarenheterna av folkhälsoarbetet som sker i regionen. Det här handlar om att man skall bidra till att skapa nya metoder för folkhälsoarbete, att bedöma värdet av olika insatser samt att verka på ett sådant sätt att de kunskaper som finns inom området sprids i hela regionen. En utvärdering av pilotprojektet ”Mammor som kulturtolkar” kan utifrån detta ses som en metod som används för att; utveckla en specifik modell, visa på värdet i att implementera en viss åtgärd samt att utvärderingen i sig kan användas som eller för att skapa informationsmaterial som kan spridas i regionen.

Vad skall utvärderingen användas till och av vem?

Utvärderingen förväntas kunna användas till flera saker:

- Den skall kunna användas för att bedöma om projektet som helhet är att betrakta som lyckat.
- Givet att pilotprojektet bedöms som lyckat skall utvärderingen kunna användas för att motivera en implementering av modellen på andra platser i regionen.
- Den skall kunna användas för att förbättra och justera både implementeringen av modellen och de moment den innebär.

Folkhälsokommittén kan ses som den huvudsakliga användaren av utvärderingen då den förväntas kunna användas som underlag för beslut om både projektet och innehållet och utformningen av modellen. Andra potentiella användare är de aktörer som deltagit i pilotprojektet men även aktörer som skall involveras i nästa fas av projektet.

Vem som skall använda utvärderingen och vad det är tänkt att den skall användas till kan här ses som styrande för hur man ser på utvärderingen och det går att urskilja tre övergripande syften:

- 1) Utvärderingen skall visa på om implementeringen av modellen har fungerat.
- 2) Utvärderingen skall kunna visa på om och hur de mål som ryms inom modellen uppnås.
- 3) Utvärderingen skall kunna användas för att utveckla och förbättra modellen.

De två första kan ses som centrala ingångar för att bedöma om projektet som helhet är att betrakta som lyckat och om det skall fortgå. Det tredje handlar om frågor som rör modellen både när det gäller dess implementering och innehåll. Modellen är inte intressant om de moment den innefattar inte genererar önskvärda effekter och uppnår sina mål. Samtidigt utgör implementering en viktig förutsättning för att målen skall kunna uppnås. Flera av momenten i implementeringen förväntas påverka möjligheten att generera de önskade effekterna vilket gör det problematiskt att helt skilja på implementeringen av modellen och dess mål.

Vilka frågor vill man ha svar på i utvärderingen?

Utifrån de syften som formulerats skall utvärderingen svara på frågor rör; implementeringen av modellen; huruvida målen i modellen uppnås samt vad som skulle kunna förbättra modellen både när det gäller möjligheten att uppnå målen och dess implementering.

Syfte 1: Utvärderingen skall kunna användas för att bedöma om implementeringen av modellen fungerat.

När det gäller att bedöma om implementeringen av modellen kan ses som lyckad och vilka förändringar som kan komma att bli aktuella är det inledningsvis viktigt att klargöra vad det är man menar när man talar om modellen. Modellen utgör här det system som krävs för att implementeringen av den åtgärd som kulturfolkarna innebär skall kunna genomföras. Då

pilotprojektet avser att pröva modellen kan den programteori som konstruerats ses som en utförlig beskrivning av modellen som är tänkt att användas.

En utgångspunkt för att kunna bedöma om implementeringen fungerat är att ta reda på om den modell som prövats stämmer överens med den modell som beskrivs i teorin(programteorin). Det här kan göras genom att man jämför hur implementeringen har genomförts i praktiken med hur den var tänkt att genomföras i teorin. Är skillnaderna mellan vad som skett i praktiken och vad som var tänkt att ske i teorin stora bör man ifrågasätta om modellen fortfarande kan anses gälla eller om man behöver skapa en ny modell.

För att kunna utveckla och förbättra implementeringen måste man ställa frågor som handlar om vilka förändringar som gjorts, varför förändringarna har gjorts och vilka förändringar som borde göras inför framtiden. Tre övergripande utvärderingsfrågor som kan användas för att besvara frågor som rör implementeringen av modellen är:

- Överensstämmer implementeringen av modellen i praktiken med hur den är beskriven i teorin?
- Om inte vad har man gjort istället och varför?
- Vad borde ha gjorts annorlunda och varför?

Programteorin kan här användas som utgångspunkt för att formulera mer specifika frågor och vem man skall rikta sina frågor till. Aktörer, resurser och aktiviteter är här centrala moment att utgå ifrån.

Utifrån att modellen inte prövats tidigare i det här sammanhanget och att utvärderingen skall ge information om eventuella förbättringar och justeringar kan kvalitativ metod ses som mest lämpad att använda. Exempelvis intervju- eller fokusgrupps studier av en semistrukturerad karaktär ger möjlighet för deltagarna att dela med sig av sina erfarenheter samtidigt som en viss struktur kan ses som nödvändig för att begränsa samtalen och svaren till att handla om vad som är relevant för att besvara utvärderingsfrågorna. Vissa frågor skulle också kunna besvaras utifrån dokumentation av projekt vilket är mindre tidskrävande än intervjustudie. En möjlighet är att man först går igenom dokumentationen av pilotprojektet för att se vad man saknar för information och vad som skulle vara intressant att titta närmre på. Resultaten av detta kan vidare utgöra ett underlag för att skapa relevanta teman och frågor till intervjustudier av något slag.

Syfte 2: Utvärderingen skall kunna visa på om och hur de mål som ryms inom modellen uppnås.

Det andra övergripande syftet med en utvärdering är att den skall kunna visa på om och hur modellen uppnår sina mål. Det primära målet för FHK är att bidra till att skapa trygga och goda uppväxtvillkor. Trygga och goda uppväxtvillkor skall i sin tur bidra till att det långsiktiga målet: att fler elever går ur grundskolan med fullständiga betyg. Åtgärden som är i fokus och som är tänkt skall leda till att de här målen uppfylls är de kulturtolksuppdrag som kulturtolkarna utför. Arbetsförmedlingen och föreningen har andra mål och åtgärder i fokus och som är viktiga sett utifrån vad utvärderingen skall användas till.

Den bakomliggande teorin som åtgärden bygger på är att barns uppväxtvillkor är en faktor som påverkar deras skolresultat. Uppväxtvillkor handlar om flera saker och där relationen mellan barn och föräldrar och föräldrarnas engagemang i barnens skolgång utgör två viktiga delar. Det här är ett område som är väl utforskat och att se om det finns ett samband mellan dem är därför inte det som är mest intressant att titta på i pilotprojektet. Fokus bör i stället ligga på att ta reda på om åtgärden påverkar de här barnens uppväxtvillkor, med fokus på deras skolsituation. Den övergripande utvärderingsfrågan kan således formuleras:

- Bidrar kulturtolksuppdragen till att skapa trygga och goda uppväxt villkor för barn till nyanlända föräldrar sett utifrån mötet med den svenska skolan?

För att kunna svara på den här frågan måste man kunna svara på; om uppväxt villkoren har förändrats; vad det är för förändringar har skett och om det är åtgärden som bidragit till förändringarna. Programteorin kan här användas för att se vilka förändringar som är tänkta att ske och när de skall ske men också vilka förutsättningar som krävs för att de skall äga rum.

Tre centrala utvärderingsfrågor kan här formuleras:

- Har förutsättningar för föräldrarna att vara en resurs för sina barn förändrats med avseende på mötet med skolan förändrats?
- Upplever barnen en förändring gällande relationen till föräldrarna och sin skolsituation?
- Kan de eventuella förändringar som skett ses som en effekt av åtgärden?

Den första av de här frågorna syftar till att bedöma om föräldrarna har haft nytta av kulturtolkarna vad den här nyttan kan definieras som. Föräldrarna och barnen men även skolan utgör här aktörer som kan bidra med information om hur förändringarna upplevs, hur de tar sig i uttryck och vilka effekter de genererar. Relevanta frågor att ställa är:

- Har kulturtolkarna varit ett stöd för föräldrarna?
- Hur har kulturtolkarna stöttat föräldrarna? Vad har de förenklat/förbättrat?
- Har föräldrarna ändrat sitt beteende?
- Hur tar sig det i uttryck? Exempelvis: ökad kontakt med skolan, bättre relation till skolan och dess personal, bättre relation till barnet/en
- Har barnens beteende förändrats? Exempelvis: i sin relation till föräldrarna, kommer i tid till skolan, har gjort läxan, upplever andra krav hemifrån/ i skolan

Den andra frågan handlar om att ta reda på vilken nytta barnen har haft av föräldrastödet och om och hur det påverkar dem.

Den tredje frågan handlar om innebörden av åtgärden och hur den kan kopplas till de effekter som har genererats. Utifrån att den åtgärd som kulturtolksuppdragen utgör inte i detalj är preciserad och att modellen som prövas i pilotprojektet också syftar till att pröva en ny metod för föräldrastöd är en viktig utgångspunkt att ta reda på vad åtgärden har inneburit.

- Vad innebär ett kulturtolksuppdrag?

För att svara på vad ett kulturtolksuppdrag innebär måste man ställa frågor som handlar om dels antalet och typen av kontakter dels själva innehållet i dem, relevanta frågor här är:

- Hur många kontakter har föräldrarna och kulturtolkarna haft?
- Har kontakterna skett per telefon, möten, hemma etc.?
- Vilka situationer har föräldrarna velat ha stöd i?
- Hur har man stöttat föräldrarna? Exempelvis: översättning, kontakt med skolan eller hänvisning till andra resurser som finns i samhället.

Genom att svara på de här frågorna kan man få en uppfattning om vad det är föräldrarna efterfrågar och i vilken utsträckning samt hur kulturtolkarna har agerat för att möta föräldrarnas behov.

Centralt för innehållet i och utförandet av kulturtolksuppdragen är de vilka förutsättningar kulturtolkarna har att utföra sina uppdrag. Det här handlar dels om praktiska omständigheter såsom; hur mycket tid de har kunnat avsätta till varje familj, möteslokaler och liknande, dels om kulturtolkarnas kompetens. Kompetensen hos kulturtolkarna skall enligt programteorin garanteras på olika sätt dels genom specifika kriterier vid rekryteringen dels genom utbildningsmomentet. Frågor som relaterar till de här momenten är därför relevanta för att ge svar på om kulturtolkarna haft den önskvärda kompetensen och hur den har erhållits? De här frågorna kan också användas för att bedöma utbildningens relevans i sammanhanget och om det finns anledning att göra en mer noggrann bedömning av den.

- Har kulturtolkarna haft den kompetens som behövs för att stödja föräldrarna utifrån deras behov?
- Uppfyller de kulturtolkar som rekryterats de kriterier som ställts upp?
- Har kulturtolkarna genomfört utbildningen?
- Vad anser kulturtolkarna har varit viktiga moment i utbildningen med avseende på deras förmåga att utföra kulturtolksuppdragen?
- Har utbildningen kommit till nytta?
- Vilken betydelse har handledningen haft?

Syfte 3: Utvärderingen skall kunna användas för att utveckla och förbättra modellen

Genom att dels besvara frågor som handlar om implementeringen med avseende på hur den har genomförts, eventuella förändringar som gjorts eller borde ha gjorts. Dels frågor som handlar om de olika momenten i modellen och hur de genererar förväntade effekter projektet erhålls ett underlag som kan användas för att bedöma besvara frågor som handlar om hur modellen skulle kunna utvecklas och förbättras.

Mål och effekter för lätt tankarna till utvärderingsmodeller där kausala samband och generaliserbara resultat är i fokus. Att genomföra en sådan undersökning är vare sig genomförbart eller önskvärt i det här fallet. Flertalet av de utvärderingsfrågor som formulerats handlar om att få en djupare förståelse för hur någonting har gått till och varför och där det inte finns några förutbestämda svar gör att kvalitativ metod kan ses som mest lämpad. Det finns också flera omständigheter som gör det svårt att uppfylla de krav som ställs i undersökningar där målet är att dra generella slutsatser varav; tidpunkten för utvärderingen,

antalet deltagare och kunskapen om dem samt avsaknad av mätbara variabler utgör några. Men en utvärdering som sätter modellens mål och effekter i fokus kan användas för att göra en bedömning av vad åtgärden faktiskt innebär, vem eller vilka den påverkar och hur, samt vilka föreliggande moment som är viktiga för att den skall kunna utföras på ett visst sätt. De här kunskaperna är viktiga dels för att kunna uttala sig modellen som prövats och om den kan ses som tillräckligt bra för att implementera i större skala dels för det behövs en grund att utgå ifrån om man i framtiden vill kunna genomföra generaliserbara undersökningar.

Övergripande syften och utvärderingsfrågor

Syfte 1: Utvärderingen ska visa på om implementeringen av modellen fungerat.

Överensstämmer implementeringen av modellen i praktiken med hur den är beskriven i teorin?

- Har genomförandet av projektet har gått till så som det var tänkt i teorin?
- Om inte vad har man gjort istället och varför?
- Vad borde man ha gjort annorlunda och varför?

Syfte 2: Utvärderingen skall visa på om och hur modellen uppnår sina mål.

Bidrar kulturtolksuppdragen till att skapa trygga och goda uppväxt villkor för barn till nyanlända föräldrar med avseende på föräldrarnas och barnens relation till varandra och deras relation till skolan?

- Har förutsättningar för föräldrarna att vara en resurs för sina barn förändrats med avseende på mötet med skolan?
- Vilka förändringar har ägt rum?
- Kan de förändringar som skett ses som en effekt av åtgärden?
- Vad innebär ett kulturtolksuppdrag?
- Har kulturtolkarna haft den kompetens som behövs för att stödja föräldrarna utifrån deras behov?

Syfte 3: Utvärderingen skall kunna användas för att utveckla och förbättra modellen

- Svaren på de frågor som används för att besvara ovanstående syften kan här utgöra ett underlag för förslag på förändringar både gällande implementeringen och olika moment som har betydelse för möjligheten att uppnå önskade effekter och mål.

Vem skall genomföra utvärderingen?

Frågan om vem som skall genomföra en utvärdering handlar om flera saker såsom valet av extern eller intern utvärderare, vilka metoder som anses lämpliga, när utvärderingen skall genomföras samt vilka resurser som finns tillgängliga.

Den första frågan handlar om utvärderingen ska genomföras internt eller externt. I det här fallet kan det här komma att avgöras av rent praktiska omständigheter såsom:

- Finns kompetensen att genomföra utvärderingen?
- Ingår det i arbetsuppgifterna hos de anställda?
- Finns det tid att avsätta för utvärderingen?

Även om möjligheten finns att själva genomföra utvärderingen kan det här vara motiverat att en extern utvärderare anlitas utifrån dels att FHK dels bidragit till finansiering av projektet dels vilken roll man har i projektet.

Med utgångspunkten att en extern utvärderare anlitas kommer valet av utvärderare att handla om: vilken kompetens man vill att utvärderaren skall ha, vilka utvärderare som finns att tillgå samt vilka resurser som är avsatta för utvärderingen. Är det möjligt att anlita en utvärderare som talar arabiska eller somaliska skulle det kunna öka möjligheterna när det gäller att få information ifrån framförallt föräldrarna och där det i annat fall kommer att behöva anlitas en tolk.

När skall utvärderingen genomföras?

Utvärderingen är inplanerad i slutet av pilotprojektet men medan det fortfarande pågår. För att utvärderingen skall kunna svara på de frågor man vill ha svar på har måste samtliga moment som ingår i modellen ha genomförts och kulturtolkarna bör ha arbetat en längre tid. Dels för

att kulturtolkarna skall ha haft en rimlig chans att sätta sig in i sina arbetsuppgifter och vad de innebär dels för att de effekter som kulturtolksuppdragen förväntas genererar bygger på att det har etablerats en relation mellan kulturtolken och föräldrarna. Både pilotprojektet och kulturtolksuppdragen är tidsbegränsade och för att kunna nå relevanta aktörer bör utvärderingen ske innan projektet avslutats. Utvärderingen är dessutom tänkt att användas inför implementeringen av modellen i större skala och det är därför angeläget att inte vänta längre än nödvändigt på att den genomförs.

4.3.2 Inför utvärdering av fullskaleprojektet ”Mammor som kulturtolkar”

För att en utvärdering av fullskaleprojektet skall bli aktuell krävs flera förutsättningar som i nuläget inte går att garantera. En utgångspunkt för att projektet i sin helhet skall fortgå är att pilotprojektet bedöms som lyckat. I en sådan bedömning kan utvärderingen av pilotprojektet komma att utgöra ett viktigt underlag men utvärderingen kan inte i sig svara på om projektet skall fortgå. Det är snarare tolkningen av utvärderingens resultat och hur den används som har betydelse för vilka beslut som fattas. Även andra faktorer har betydelse för hur projektet fortgår framöver, politiska mål och prioriteringar spelar här en avgörande roll.

En annan förutsättning för att en utvärdering av fullskaleprojektet skall bli aktuell är att modellen har implementerats på flera platser runt om i regionen. De här lokala implementeringarna bör också ha pågått under en längre tid för att alla moment i modellen skall ha genomförts, kulturtolksuppdragen måste också ha pågått tillräckligt länge för att en relation mellan tolkarna och föräldrarna skall ha hunnit etableras.

Även när det gäller den här utvärderingen är det folkhälsokommittén som beställer och tar emot utvärderingen. Utifrån att FHK har i uppdrag att utveckla och sprida folkhälsoarbetet blir utvärderingen ett sätt, att inte bara ett sätt att erhålla kunskap om projektet, utan kan även ses som en metod som används för att kontrollera att de uppdrag man har fullföljs.

Givet att utvärderingen visar på att modellen fungerar även på andra platser är det tänkt den skall kunna användas för att motivera att modellen fortsätter användas och att den sprids ytterligare. Det finns också en önskan om att den skall kunna användas som underlag för att motivera att kommunerna avsätter resurser för att upphandla kulturtolksuppdrag. FHK är involverade i både nationella och internationella samarbeten där erfarenheter och

kunskapsutbyte ofta är en central utgångspunkt. Det är också av intresse att utvärderingen är användbar i sådana sammanhang.

Det man vill ha svar på i en utvärdering av det här slaget är handlar om frågor som rör både implementeringen av modellen och det föräldrastöd den innefattar:

- Hur väl man har lyckats sprida användandet av modellen i regionen?
- Fungerar modellen även på andra platser?
- Vilka lokala anpassningar som har gjorts?
- Finns det ett samband mellan eventuella anpassningar som gjorts och kommunernas/stadsdelarnas olika förutsättningar? Finns det exempelvis skillnader mellan hur glesbygdskommuner implementerat modellen jämfört med större städer eller stadsdelar.
- Vad utgörs föräldrastödet av och vilka effekter genererar det?

När det gäller den här utvärderingen av projektet finns det, med utgångspunkt i genomförandet av pilotprojektet och att det har utvärderats, mer kunskap och erfarenhet om både modellen och vad föräldrastödet kulturtolkar innebär. Detta kan användas som utgångspunkt för vad man väljer att titta på och hur, i en utvärdering av fullskaleprojektet. Då undersökningsunderlaget kan antas vara betydligt större innebär det också bättre förutsättningar för studier av kvantitativ karaktär. Möjligheten att studera och identifiera kausala samband är dock fortfarande begränsade.

Den tidigaste tidpunkten som kan beräknas vara möjlig för att genomföra den här utvärderingen är hösten 2018. Med utgångspunkten att pilotprojektets utvärdering skall användas som beslutsunderlag för projektets fortlöpande och att modellen implementerats på flera platser och pågått minst en hel skoltermin. Vill man ha ett större antal undersökningsobjekt är det rimligt att förvänta sig att avvakta ytterligare innan utvärderingen genomförs.

Valet av utvärderare är här beroende av; vilken inriktning utvärderingen antar, vilka avgränsningar som görs, och vilka resurser som avsätts. Erfarenheter av att studera förebyggande insatser och särskilt föräldrastöd men även kunskaper om migration kan ses som önskvärda hos utvärderaren.

Referenser:

Akhavan, S. 2009: *Utvärdering av projektet Utlandsfödda kvinnor som doulor och kulturtolkar*, Västra Götalandsregionen

Andreasson, I. 2014: *Kulturtolkar – från ett barn- och skolperspektiv*, Västra Götalandsregionen

Ekonomistyrningsverket. 2005: 26, *Att beställa utvärderingar - en vägledning*

Funnel, S C och Rogers, P J. 2011: *Purposeful Program Theory. Effective Use of Theories of Change and Logic Models*. San Francisco, CA: Jossey Bass Publishers

Herrman, M. Bunting, L. Wallin, E. & Eriksson, M . 2012: *Mammor som kulturtolkar - En förstudie om invandrarkvinnors möten med skola i Västra Götaland*, Västra Götalandsregionen

Lindgren, L. 2012: *Terminologihandbok för utvärdering*, Lund, Studentlitteratur AB

Lindgren, L. 2008: *Utvärderingsmonstret-kvalitets -och resultatmätning i den offentliga sektorn*. Lund, Studentlitteratur AB

Peters, G B. och Hoornbeek, J A. 2005: *The Problem of Policy Problems*, i Eliadis, P. Hill, M. & Howlett, M. **Designing Government: From Investment to Governance**. Montreal & Kingston: McGill-Queen's University Press.

Regeringens skrivelse 2013/14:87 *Ett stärkt föräldrastöd – för barnets rätt till trygga uppväxtvillkor*

Regionfullmäktige 2013: *Detaljbudget 2014*, Västra Götalandsregionen

Regionfullmäktige 2009: *Folkhälsopolitisk policy*, Västra Götalandsregionen

Regionfullmäktige 2013: *Samling för social hållbarhet- Åtgärder för jämlik hälsa i Västra Götaland*, Västra Götalandsregionen

Rogers, P. 2008: *Programteori som verktyg för utvärdering*, i Blom, B. Morén, S & Nygren L. **Utvärdering i socialt arbete** (2011), Finland, Författarna och Bokförlaget Natur och kultur

Sandberg, B och Faugert S, 2012: *Perspektiv på utvärdering*, Lund, Studentlitteratur AB

Skolinspektionen, 2014: *Flerspråkiga elever*. Text på hemsida, hämtad 2014-05-28
<http://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Genomforda-kvalitetsgranskningar/Sprak--och-kunskapsutveckling-for-barn-och-elever-med-annat-modersmal-an-svenska>

SOU 2008:131, *Föräldrastöd - en vinst för alla. Nationell strategi för samhällets stöd och hjälp tillföräldrar i deras föräldraskap*, hämtad via www.regeringen.se

SOU 2012:69, *Med rätt att delta - Nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden*, hämtad via www.regeringen.se

Statskontoret 2002:20, *Utvärderingar – Av vem och till vad? En kartläggning av Regeringskansliets utvärderingsresurser*.

Statskontoret 2002:21 *Utvärderingar och politik 2 – Hur regeringen använder utvärderingar?*

Vedung E, 2009: *Utvärdering i politik och förvaltning*, (3:e), Hungary, Elanders

Rapporten är genomförd av Linnea Oom, student vid Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet, på masterprogrammet i offentlig förvaltning. Rapporten var en del av praktikperioden på folkhälsokommitténs sekretariat, Västra Götalandsregionen.

Elektronisk kopia finns på:
www.vgregion.se/folkhalsa